

आचार्यपाठ्यक्रमः

पाठ्यक्रम का उद्देश्य— आचार्यपाठ्यक्रम का उद्देश्य विद्यार्थियों को व्याकरण, लौकिक साहित्य एवं भाषा विज्ञान से गहनतया परिचित कराना है।

सामान्य नियम—

- आचार्यपाठ्यक्रम दो वर्षों का है, इसमें चार सत्र हैं।
- प्रत्येक सत्र में चार प्रश्नपत्र होंगे, अतः आचार्यपाठ्यक्रम में कुल सोलह(16) प्रश्नपत्र होंगे।
- प्रत्येक प्रश्नपत्र 100 अंक का होगा, इसमें 80 अंक बाह्य परीक्षा के व 20 अंक आन्तरिक मूल्यांकन के होंगे।
- आन्तरिक 20 अंकों में से 10 अंक सत्र के मध्य ली जाने वाली परीक्षा के होंगे। 5 अंक कक्षा उपस्थिति के एवं 5 अंक संस्कृत संभाषण आदि अनुशासन के होंगे।
- प्रत्येक सत्र की बाह्य परीक्षा का समय 3 घण्टे निर्धारित है।
- अध्ययन—अध्यापन तथा परीक्षा का माध्यम संस्कृत ही रहेगा।

आचार्यपाठ्यक्रमः (प्रथमसत्रम्)

पाठ्यक्रमस्य रूपरेखा	बाह्यांकाः	आन्तरिकांकाः
संस्कृतव्याकरणम्	80	20
संस्कृतव्याकरणम्	80	20
संस्कृतव्याकरणम्	80	20
संस्कृतव्याकरणम्	80	20

आचार्यपाठ्यक्रमः (द्वितीयसत्रम्)

पाठ्यक्रमस्य रूपरेखा	बाह्यांकाः	आन्तरिकांकाः
संस्कृतव्याकरणम्	80	20
संस्कृतव्याकरणम्	80	20
संस्कृतव्याकरणम्	80	20
संस्कृतव्याकरणम्	80	20

आचार्यपाठ्यक्रमः (तृतीयसत्रम्)

पाठ्यक्रमस्य रूपरेखा	बाह्यांकाः	आन्तरिकांकाः
संस्कृतव्याकरणम्	80	20
संस्कृतव्याकरणम्	80	20
संस्कृतव्याकरणम्	80	20
संस्कृतव्याकरणम्	80	20

आचार्यपाठ्यक्रमः (चतुर्थसत्रम्)

पाठ्यक्रमस्य रूपरेखा	बाह्यांकाः	आन्तरिकांकाः
संस्कृतव्याकरणम्	80	20
संस्कृतव्याकरणम्	80	20
संस्कृतव्याकरणम्	80	20
संस्कृतव्याकरणम्	80	20

व्याकरणाचार्य-प्रथमखण्डः

प्रथमपत्रम्

पूर्णांकाः- 80

1. व्याकरणमहाभाष्यम्(1-4 आह्निकानि) 45
क) व्याकरणशास्त्रस्य प्रयोजनानि- 10
ख) सूत्रव्याख्या-10
ग) वार्तिकव्याख्या- $2 \times 5 = 10$
घ) विषयगतप्रश्नाः- $2 \times 7.5 = 15$
2. निरुक्तम् (प्रथम-द्वितीयाध्यायौ) 25
क) पदनिर्वचनानि-15
ख) विषयगतप्रश्नाः/टिप्पण्यः-10
3. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः (M.C.Q.) 10×1 10
(प्रत्येकं भागात् प्रश्नाः प्रष्टव्यास्सन्ति)
- अन्तर्मूल्यांकनांकाः (Internal Assessment) 20

सहायकग्रन्थाः-

1. व्याकरणमहाभाष्यम् (प्रकाशकः- चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, 38 यू.ए. बैंग्लो रोड, जवाहर नगर, दिल्ली-7)
2. व्याकरणमहाभाष्यम्-व्याख्याकारः-पं. युधिष्ठिरो मीमांसकः
(प्रकाशकः- रामलाल कपूर ट्रस्ट, रेवली, सोनीपत, हरियाणा)
3. व्याकरणमहाभाष्यम्-सम्पादकः श्री वेदव्रतशास्त्री
(प्रकाशकः-हरियाणा साहित्य संस्थान, गुरुकुल झज्जर, हरियाणा)
4. व्याकरणमहाभाष्यम्-अनुवादकः चारुदेव शास्त्री
(प्रकाशकः-मोतीलाल बनारसीदास, बैंग्लो रोड, जवाहरनगर, दिल्ली-7)
5. निरुक्तम्- टीकाकाराः-स्कन्दस्वामी/दुर्गाचार्यः/छज्जुरामशास्त्री/चन्द्रमणिःविद्यालंकारः
(प्रकाशकः-1. चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, 38 यू.ए. बैंग्लो रोड, जवाहर नगर,दिल्ली-7
2. हरियाणा साहित्य संस्थान, गुरुकुल झज्जर, हरियाणा)

व्याकरणाचार्य-प्रथमखण्डः
द्वितीयपत्रम्

पूर्णांकाः- 80

1. व्याकरणमहाभाष्यम्(5-9 आह्निकानि) 45
क) सूत्रव्याख्या- $2 \times 10 = 20$
ख) वार्तिकव्याख्या / कारिकाव्याख्या- 10
ग) विषयगतप्रश्नाः / टिप्पण्यः-15
2. निरुक्तम्-(तृतीय-चतुर्थाध्यायौ) 25
क) पदनिर्वचनानि-15
ख) विषयगतप्रश्नाः / टिप्पण्यः-10
3. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः (M.C.Q.) 10×1 10
(प्रत्येकं भागात् प्रश्नाः प्रष्टव्यास्सन्ति
अन्तर्मूल्याकनांकाः (Internal Assessment) 20

सहायकग्रन्थाः-

1. व्याकरणमहाभाष्यम् (प्रकाशकः- चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, 38 यू.ए. बैंग्लो रोड, जवाहर नगर, दिल्ली-7)
2. व्याकरणमहाभाष्यम्-व्याख्याकारः-पं. युधिष्ठिरो मीमांसकः
(प्रकाशकः- रामलाल कपूर ट्रस्ट, रेवली, सोनीपत, हरियाणा)
3. व्याकरणमहाभाष्यम्-सम्पादकः श्री वेदव्रतशास्त्री
(प्रकाशकः-हरियाणा साहित्य संस्थान, गुरुकुल झज्जर, हरियाणा)
4. व्याकरणमहाभाष्यम्-अनुवादकः चारुदेवशास्त्री
(प्रकाशकः-मोतीलाल बनारसीदास, बैंग्लो रोड, जवाहरनगर, दिल्ली-7)
5. निरुक्तम्- टीकाकाराः-स्कन्दस्वामी / दुर्गाचार्यः / छज्जूरामशास्त्री / चन्द्रमणिः विद्यालंकारः
(प्रकाशकः-1. चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, 38 यू.ए. बैंग्लो रोड, जवाहर नगर,दिल्ली-7
2. हरियाणा साहित्य संस्थान, गुरुकुल झज्जर, हरियाणा)

व्याकरणाचार्य-प्रथमखण्डः

तृतीयपत्रम्

पूर्णांकाः- 80

1. व्याकरणमहाभाष्यम्(प्रथमाध्यायस्य द्वितीयः पादः) 35
क) सूत्रव्याख्या- $2 \times 7.5 = 15$
ख) वार्तिकव्याख्या- 10
ग) कारिकाव्याख्या-10
2. निरुक्तम्-(पंचमोऽध्यायः) 20
क) पदनिर्वचनानि- $6 \times 2 = 12$
ख) मन्त्रव्याख्या- $2 \times 4 = 08$
3. परिभाषेन्दुशेखरः(1-37 पर्यन्तम्) 15
क) परिभाषाव्याख्यानम्- $2 \times 5 = 10$
ख) परिभाषान्तर्गतप्रश्नाः- 05
4. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः (M.C.Q.) 10×1 10
(प्रत्येकं भागात् प्रश्नाः प्रष्टव्यास्सन्ति
अन्तर्मूल्यांकनांकाः (Internal Assessment) 20
सहायकग्रन्थाः-

1. व्याकरणमहाभाष्यम् (प्रकाशकः- चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, 38 यू.ए. बैंग्लो रोड, जवाहर नगर, दिल्ली-7)
2. व्याकरणमहाभाष्यम्-व्याख्याकारः-पं. युधिष्ठिरो मीमांसकः
(प्रकाशकः- रामलाल कपूर ट्रस्ट, रेवली, सोनीपत, हरियाणा)
3. व्याकरणमहाभाष्यम्-सम्पादकः श्री वेदव्रतशास्त्री
(प्रकाशकः-हरियाणा साहित्य संस्थान, गुरुकुल झज्जर, हरियाणा)
4. व्याकरणमहाभाष्यम्-अनुवादकः चारुदेवशास्त्री
(प्रकाशकः-मोतीलाल बनारसीदास, बैंग्लो रोड, जवाहरनगर, दिल्ली-7)
5. निरुक्तम्- टीकाकाराः-स्कन्दस्वामी / दुर्गाचार्यः / छज्जूरामशास्त्री / चन्द्रमणिः विद्यालंकारः
(प्रकाशकः-1. चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, 38 यू.ए. बैंग्लो रोड, जवाहर नगर,दिल्ली-7
2. हरियाणा साहित्य संस्थान, गुरुकुल झज्जर, हरियाणा)
6. परिभाषिकः- आचार्यप्रद्युम्नः (प्रकाशकः- रामलाल कपूर ट्रस्ट, रेवली, सोनीपत, हरियाणा)
7. पारिभाषिकः- स्वामिदयानन्दसरस्वती (प्रकाशकः- वैदिकपुस्तकालयः, अजमेर)

व्याकरणाचार्य-प्रथमखण्डः
चतुर्थपत्रम्

पूर्णांकाः- 80

1. व्याकरणमहाभाष्यम्(प्रथमाध्यायस्य तृतीयचतुर्थपादौ) 35
क) सूत्रव्याख्या- $2 \times 7.5 = 15$
ख) वार्तिकव्याख्या- 10
ग) कारिकाव्याख्या: / प्रश्नाः-10
2. निरुक्तम्-(षष्ठोऽध्यायः) 20
क) पदनिर्वचनानि- $6 \times 2 = 12$
ख) मन्त्रव्याख्या- $2 \times 4 = 08$
3. परिभाषेन्दुशेखरः(38-71 पर्यन्तम्) 15
क) परिभाषाव्याख्यानम्- $2 \times 5 = 10$
ख) परिभाषान्तर्गतप्रश्नाः- 05
4. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः (M.C.Q.) 10×1 10
(प्रत्येकं भागात् प्रश्नाः षष्टव्यास्सन्ति
अन्तर्मूल्यांकनांकाः (Internal Assessment) 20

सहायकग्रन्थाः-

1. व्याकरणमहाभाष्यम् (प्रकाशकः- चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, 38 यू.ए. बैंग्लो रोड, जवाहर नगर, दिल्ली-7)
2. व्याकरणमहाभाष्यम्-व्याख्याकारः-पं. युधिष्ठिरो मीमांसकः
(प्रकाशकः- रामलाल कपूर ट्रस्ट, रेवली, सोनीपत, हरियाणा)
3. व्याकरणमहाभाष्यम्-सम्पादकः श्री वेदव्रतशास्त्री
(प्रकाशकः-हरियाणा साहित्य संस्थान, गुरुकुल झज्जर, हरियाणा)
4. निरुक्तम्- टीकाकाराः-स्कन्दस्वामी / दुर्गाचार्यः / छज्जूरामशास्त्री / चन्द्रमणिः विद्यालंकारः
(प्रकाशकः-1. चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, 38 यू.ए. बैंग्लो रोड, जवाहर नगर,दिल्ली-7
2. हरियाणा साहित्य संस्थान, गुरुकुल झज्जर, हरियाणा)
5. परिभाषिकः- आचार्यप्रद्युम्नः (प्रकाशकः- रामलाल कपूर ट्रस्ट, रेवली, सोनीपत, हरियाणा)
6. पारिभाषिकः- स्वामिदयानन्दसरस्वती (प्रकाशकः- वैदिकपुस्तकालयः, अजमेर)

व्याकरणाचार्य-प्रथमखण्डः
पंचमपत्रम्

पूर्णांकाः- 80

1. व्याकरणमहाभाष्यम् (द्वितीयाध्यायस्य 1-2 पादौ) 35
क) सूत्रव्याख्या- $2 \times 7.5 = 15$
ख) वार्तिकव्याख्या- 10
ग) कारिकाव्याख्या: / प्रश्नाः-10
2. निरुक्तम्-(षष्ठोऽध्यायः) 20
क) पदनिर्वचनानि- $6 \times 2 = 12$
ख) मन्त्रव्याख्या- $2 \times 4 = 08$
3. परिभाषेन्दुशेखरः(72-100 पर्यन्तम्) 15
क) परिभाषाव्याख्यानम्- $2 \times 5 = 10$
ख) परिभाषान्तर्गतप्रश्नाः- 05
4. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः (M.C.Q.) 10×1 10
(प्रत्येकं भागात् प्रश्नाः षष्टव्यास्सन्ति
अन्तर्मूल्यांकनांकाः (Internal Assessment) 20

सहायकग्रन्थाः-

1. व्याकरणमहाभाष्यम् (प्रकाशकः- चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, 38 यू.ए. बैंग्लो रोड, जवाहर नगर, दिल्ली-7)
2. व्याकरणमहाभाष्यम्-व्याख्याकारः-पं. युधिष्ठिरो मीमांसकः
(प्रकाशकः- रामलाल कपूर ट्रस्ट, रेवली, सोनीपत, हरियाणा)
3. व्याकरणमहाभाष्यम्-सम्पादकः श्री वेदव्रतशास्त्री
(प्रकाशकः-हरियाणा साहित्य संस्थान, गुरुकुल झज्जर, हरियाणा)
4. निरुक्तम्- टीकाकाराः-स्कन्दस्वामी / दुर्गाचार्यः / छज्जूरामशास्त्री / चन्द्रमणिः विद्यालंकारः
(प्रकाशकः-1. चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, 38 यू.ए. बैंग्लो रोड, जवाहरनगर,दिल्ली-7
2. हरियाणा साहित्य संस्थान, गुरुकुल झज्जर, हरियाणा)
5. परिभाषिकः- आचार्यप्रद्युम्नः (प्रकाशकः- रामलाल कपूर ट्रस्ट, रेवली, सोनीपत, हरियाणा)
6. पारिभाषिकः- स्वामिदयानन्दसरस्वती (प्रकाशकः- वैदिकपुस्तकालयः, अजमेर)

1. व्याकरणमहाभाष्यम्(द्वितीयाध्यायस्य 3-4 पादौ) 35
क) सूत्रव्याख्या- $2 \times 7.5 = 15$
ख) वार्तिकव्याख्या- 10
ग) कारिकाव्याख्या/प्रश्नाः-10
2. निरुक्तम्-(9-10 अध्यायौ) 20
क) पदनिर्वचनानि- $6 \times 2 = 12$
ख) मन्त्रव्याख्या- $2 \times 4 = 08$
3. परिभाषेन्दुशेखरः(101-133 पर्यन्तम्) 15
क) परिभाषाव्याख्यानम्- $2 \times 5 = 10$
ख) परिभाषान्तर्गतप्रश्नाः- 05
4. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः (M.C.Q.) 10×1 10
(प्रत्येकं भागात् प्रश्नाः प्रष्टव्यास्सन्ति)
- अन्तर्मूल्यांकनांकाः (Internal Assessment) 20

सहायकग्रन्थाः-

1. व्याकरणमहाभाष्यम् (प्रकाशकः- चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, 38 यू.ए. बैंग्लो रोड, जवाहर नगर, दिल्ली-7)
2. व्याकरणमहाभाष्यम्-व्याख्याकारः-पं. युधिष्ठिरो मीमांसकः
(प्रकाशकः- रामलाल कपूर ट्रस्ट, रेवली, सोनीपत, हरियाणा)
3. व्याकरणमहाभाष्यम्-सम्पादकः श्री वेदव्रतशास्त्री
(प्रकाशकः-हरियाणा साहित्य संस्थान, गुरुकुल झज्जर, हरियाणा)
4. निरुक्तम्- टीकाकाराः-स्कन्दस्वामी / दुर्गाचार्यः / छज्जूरामशास्त्री / चन्द्रमणिः विद्यालंकारः
(प्रकाशकः-1. चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, 38 यू.ए. बैंग्लो रोड, जवाहरनगर,दिल्ली-7
2. हरियाणा साहित्य संस्थान, गुरुकुल झज्जर, हरियाणा)
5. परिभाषिकः- आचार्यप्रद्युम्नः (प्रकाशकः- रामलाल कपूर ट्रस्ट, रेवली, सोनीपत, हरियाणा)
6. पारिभाषिकः- स्वामिदयानन्दसरस्वती (प्रकाशकः- वैदिकपुस्तकालयः, अजमेर)

व्याकरणाचार्य-प्रथमखण्डः
सप्तमपत्रम्

पूर्णांकाः- 80

1. व्याकरणमहाभाष्यम्(तृतीयाध्यायस्य प्रथमः पादः) 35
क) सूत्रव्याख्या- $2 \times 7.5 = 15$
ख) वार्तिकव्याख्या- 10
ग) कारिकाव्याख्या/प्रश्नाः-10
2. निरुक्तम्-(11, 12, अध्यायौ) 20
क) पदनिर्वचनानि- $6 \times 2 = 12$
ख) मन्त्रव्याख्या- $2 \times 4 = 08$
3. दैवम्-देवकृतम् (1- 60 पर्यन्तं श्लोकाः) 15
क) पद्यकण्ठस्थीकरणम्- 08
ख) धातुरूपविमर्शः- 07
4. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः (M.C.Q.) 10×1 10
(प्रत्येकं भागात् प्रश्नाः प्रष्टव्यास्सन्ति
अन्तर्मुल्यांकनांकाः (Internal Assessment) 20

सहायकग्रन्थाः-

1. व्याकरणमहाभाष्यम् (प्रकाशकः- चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, 38 यू.ए. बैंग्लो रोड, जवाहर नगर, दिल्ली-7)
2. व्याकरणमहाभाष्यम्-व्याख्याकारः-डॉ. सुद्युम्नाचार्यः
(प्रकाशकः- रामलाल कपूर ट्रस्ट, रेवली, सोनीपत, हरियाणा)
3. व्याकरणमहाभाष्यम्-सम्पादकः श्री वेदव्रतशास्त्री
(प्रकाशकः-हरियाणा साहित्य संस्थान, गुरुकुल झज्जर, हरियाणा)
4. निरुक्तम्- टीकाकाराः-स्कन्दस्वामी/दुर्गाचार्यः/छज्जूरामशास्त्री/चन्द्रमणिः विद्यालंकारः
(प्रकाशकः-1. चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, 38 यू.ए. बैंग्लो रोड, जवाहर नगर,दिल्ली-7
2. हरियाणा साहित्य संस्थान, गुरुकुल झज्जर, हरियाणा)
5. दैवम्-श्रीकृष्णलीलाशुकमुनिविरचितपुरुषकाराख्यवार्तिकोपेतम्,सम्पादकःपं. युधिष्ठिरो मीमांसकः (प्रकाशकः- भारतीय-प्राच्यविद्या प्रतिष्ठान)।

व्याकरणाचार्य-प्रथमखण्डः
अष्टमपत्रम्

पूर्णांकाः- 80

1. व्याकरणमहाभाष्यम् (तृतीयाध्यायस्य 2-4 पादाः) 35
क) सूत्रव्याख्या- $2 \times 7.5 = 15$
ख) वार्तिकव्याख्या- 10
ग) कारिकाव्याख्याः / प्रश्नाः-10
2. वाक्यपदीयम्- भर्तृहरिविरचितम् (1-50 कारिकाः) 20
क) कारिकाव्याख्या-10
ख) समीक्षात्मकाः प्रश्नाः-10
3. दैवम्- देवकृतम् (61-130 पर्यन्तं श्लोकाः) 15
क) पद्यकण्ठस्थीकरणम्-08
ख) धातुरूपविमर्शः- 07
4. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः (M.C.Q.) 10×1 10
(प्रत्येकं भागात् प्रश्नाः प्रष्टव्यास्सन्ति)
- अन्तर्मूल्यांकनांकाः (Internal Assessment) 20

सहायकग्रन्थाः-

1. व्याकरणमहाभाष्यम् (प्रकाशकः- चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, 38 यू.ए. बैंग्लो रोड, जवाहर नगर, दिल्ली-7)
2. व्याकरणमहाभाष्यम्-व्याख्याकारः-डॉ. सुद्युम्नाचार्यः
(प्रकाशकः- रामलाल कपूर ट्रस्ट, रेवली, सोनीपत, हरियाणा)
3. व्याकरणमहाभाष्यम्-सम्पादकः श्री वेदव्रतशास्त्री
(प्रकाशकः-हरियाणा साहित्य संस्थान, गुरुकुल झज्जर, हरियाणा)
4. वाक्यपदीयम्-सम्पादकः-डॉ. शिवशंकर अवस्थी (प्रकाशकः-चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी)
5. दैवम्-श्रीकृष्णलीलाशुकमुनिविरचितपुरुषकाराख्यवार्तिकोपेतम्, सम्पादकः पं. युधिष्ठिरो मीमांसकः (प्रकाशकः- भारतीय-प्राच्यविद्या प्रतिष्ठान)।

व्याकरणाचार्य—द्वितीयखण्डः
प्रथमपत्रम्

पूर्णांकाः— 80

1. व्याकरणमहाभाष्यम्(चतुर्थाध्यायस्य प्रथमः पादः) 35
क) सूत्रव्याख्या— $2 \times 7.5 = 15$
ख) वार्तिकव्याख्या— 10
ग) कारिकाव्याख्या/प्रश्नाः—10
2. वाक्यपदीयम्— (51—100 पर्यन्तं कारिकाः) 20
क) कारिकाव्याख्या—10
ख) समीक्षात्मकाः प्रश्नाः—10
3. दैवम्— देवकृतम् (131—200 पर्यन्तं श्लोकाः) 15
क) पद्यकण्ठस्थीकरणम्—08
ख) धातूनां गणान्तरपाठस्य प्रयोजनविवेचनम्— 07
4. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः (M.C.Q.) 10×1 10
(प्रत्येकं भागात् प्रश्नाः प्रष्टव्यास्सन्ति
अन्तर्मूल्यांकनांकाः (Internal Assessment) 20

सहायकग्रन्थाः—

1. व्याकरणमहाभाष्यम् (प्रकाशकः— चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, 38 यू.ए. बैंग्लो रोड, जवाहर नगर, दिल्ली—7)
2. व्याकरणमहाभाष्यम्—व्याख्याकारः—डॉ. सुद्युम्नाचार्यः
(प्रकाशकः— रामलाल कपूर ट्रस्ट, रेवली, सोनीपत, हरियाणा)
3. व्याकरणमहाभाष्यम्—सम्पादकः श्री वेदव्रतशास्त्री
(प्रकाशकः—हरियाणा साहित्य संस्थान, गुरुकुल झज्जर, हरियाणा)
4. वाक्यपदीयम्—सम्पादकः—डॉ. शिवशंकर अवस्थी (प्रकाशकः—चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी)
5. दैवम्—श्रीकृष्णलीलाशुकमुनिविरचितपुरुषकाराख्यवार्तिकोपेतम्, सम्पादकः पं. युधिष्ठिरो मीमांसकः (प्रकाशकः— भारतीय—प्राच्यविद्या प्रतिष्ठान)।

व्याकरणाचार्य—द्वितीयखण्डः
द्वितीयपत्रम्

पूर्णांकाः— 80

1. व्याकरणमहाभाष्यम्(चतुर्थाध्यायस्य 2-4 पादाः) 35
क) सूत्रव्याख्या— $2 \times 7.5 = 15$
ख) वार्तिकव्याख्या— 10
ग) कारिकाव्याख्या/प्रश्नाः—10
2. वाक्यपदीयम्— (101-146 पर्यन्तं कारिकाः) 20
क) कारिकाव्याख्या—10
ख) विषयगतप्रश्नाः—10
3. धातुरूपभेदकाव्यम् (दशबलकारिका) 15
क) श्लोककण्ठस्थीकरणम्—08
ख) गणान्तरपठितानां समानधातूनां रूपभेदज्ञानम्— 07
4. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः (M.C.Q.) 10×1 10
(प्रत्येकं भागात् प्रश्नाः प्रष्टव्यास्सन्ति)
- अन्तर्मूल्यांकनांकाः (Internal Assessment) 20

सहायकग्रन्थाः—

1. व्याकरणमहाभाष्यम् (प्रकाशकः— चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, 38 यू.ए. बैंग्लो रोड, जवाहर नगर, दिल्ली-7)
2. व्याकरणमहाभाष्यम्—व्याख्याकारः—डॉ. सुद्युम्नाचार्यः
(प्रकाशकः— रामलाल कपूर ट्रस्ट, रेवली, सोनीपत, हरियाणा)
3. व्याकरणमहाभाष्यम्—सम्पादकः श्री वेदव्रतशास्त्री
(प्रकाशकः—हरियाणा साहित्य संस्थान, गुरुकुल झज्जर, हरियाणा)
4. वाक्यपदीयम्—सम्पादकः—डॉ. शिवशंकर अवस्थी (प्रकाशकः—चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी)

व्याकरणाचार्य—द्वितीयखण्डः
तृतीयपत्रम्

पूर्णांकाः— 80

1.	व्याकरणमहाभाष्यम्(पंचमोध्यायः)	35
	(क) सूत्रव्याख्या— 2×7.5—15	
	(ख) वार्तिकव्याख्या— 10	
	(ग) कारिकाव्याख्या/प्रश्नाः— 10	
2.	माधवीया धातुवृत्तिः (भ्वादिगणस्य 1—350 पर्यन्तं धातवः)	20
	(क) रूपसिद्धयः— 4×2.5—10	
	(ख) धातुरूपाणि— 4×2.5—10	
3.	अर्जुनरावणीयम्— महाकविभूमभट्टविरचितम् (प्रथमः सर्गः)	15
	(क) सूत्रस्य उदाहरणश्लोकप्रदर्शनम्— 2×3.5—07	
	(ख) श्लोके ससूत्रमुदाहरणपदस्य प्रदर्शनम्— 4×2 = 08	
4.	वस्तुनिष्ठप्रश्नाः (M.C.Q.) 10X1	10
	(प्रत्येकं भागात् प्रश्नाः प्रष्टव्यास्सन्ति)	
	अन्तर्मूल्यांकनांकाः (Internal Assessment)	20

सहायकग्रन्थाः—

1. व्याकरणमहाभाष्यम् (प्रकाशकः— चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, 38 यू. ए. बँगलो रोड जवाहर नगर, दिल्ली 7)
2. व्याकरणमहाभाष्यम्— व्याख्याकारः डॉ. सुद्युम्नाचार्यः
(प्रकाशकः— रामलाल कपूर ट्रस्ट, रेवली, सोनीपत, हरियाणा)
3. व्याकरणमहाभाष्यम्— सम्पादकः श्री वेदव्रतशास्त्री
(प्रकाशकः— हरियाणा साहित्य संस्थान, गुरुकुल झज्जर, हरियाणा)
4. माधवीया धातुवृत्तिः— सम्पादकः— विजयपालो विद्यावारिधिः
(प्रकाशकः— रामलाल कपूर ट्रस्ट, रेवली, सोनीपत, हरियाणा)
5. अर्जुनरावणीयम्— सम्पादकः— डॉ. विजयपालशास्त्री शिवचन्द्रसूनुः
(प्रकाशकः— 1. राष्ट्रियसंस्कृतसंस्थानम्, नई दिल्ली
2. आर्षसाहित्यसंस्थानम् 119, गुरुकुल— गौतमनगरम्, नव दिल्ली— 49)

व्याकरणाचार्य—द्वितीयखण्डः
चतुर्थपत्रम्

पूर्णांकाः— 80

1. व्याकरणमहाभाष्यम् (षष्ठाध्यायस्य प्रथमः पादः) 35
(क) सूत्रव्याख्या— $2 \times 7.5 = 15$
(ख) वार्तिकव्याख्या— 10
(ग) कारिकाव्याख्या/प्रश्नाः— 10
2. माधवीया धातुवृत्तिः (भ्वादिगणस्य 351 तः अन्तपर्यन्तम्) 20
(क) रूपसिद्धयः— $4 \times 2.5 = 10$
(ख) धातुरूपाणि— $4 \times 2.5 = 10$
3. अर्जुनरावणीयम्— महाकविभूमभट्टविरचितम् (प्रथमः सर्गः) 15
(क) सूत्रस्य उदाहरणाश्लोकप्रदर्शनम्— $2 \times 3.5 = 07$
(ख) श्लोके ससूत्रमुदाहरणपदस्य प्रदर्शनम्— $4 \times 2 = 08$
4. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः (M.C.Q.) 10X1 10
(प्रत्येकं भागात् प्रश्नाः प्रष्टव्यास्सन्ति)
अन्तर्मूल्यांकनांकाः (Internal Assessment) 20

सहायकग्रन्थाः—

1. व्याकरणमहाभाष्यम् (प्रकाशकः— चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, 38 यू. ए. बैंगलो रोड जवाहर नगर, दिल्ली 7)
2. व्याकरणमहाभाष्यम्— सम्पादकः श्री वेदव्रतशास्त्री
(प्रकाशकः— हरियाणा साहित्य संस्थान, गुरुकुल झज्जर, हरियाणा)
3. माधवीया धातुवृत्तिः— सम्पादकः— विजयपालो विद्यावारिधिः
(प्रकाशकः— रामलाल कपूर ट्रस्ट, रेवली, सोनीपत, हरियाणा)
4. अर्जुनरावणीयम्— सम्पादकः— डॉ. विजयपालशास्त्री शिवचन्दसूनुः
(प्रकाशकः— 1. राष्ट्रियसंस्कृतसंस्थानम्, नई दिल्ली
2. आर्षसाहित्यसंस्थानम् 119, गुरुकुल— गौतमनगरम्, नव दिल्ली— 49)

व्याकरणाचार्य—द्वितीयखण्डः
पंचमपत्रम्

पूर्णांकाः— 80

1. व्याकरणमहाभाष्यम्(षष्ठाध्यायस्य 2-4 पादाः) 35
(क) सूत्रव्याख्या— 2×7.5—15
(ख) वार्तिकव्याख्या— 10
(ग) कारिकाव्याख्या/प्रश्नाः— 10
2. माधवीया धातुवृत्तिः (अदादि— जुहोत्यादिगणश्च) 20
(क) रूपसिद्धयः— 4×2.5—10
(ख) धातुरूपाणि— 4×2.5—10
3. अर्जुनरावणीयम्— महाकविभूमभट्टविरचितम् (सप्तमः सर्गः) 15
(क) सूत्रस्य उदाहरणश्लोकप्रदर्शनम्— 2×3.5—07
(ख) श्लोके ससूत्रमुदाहरणपदस्य प्रदर्शनम्— 4×2 = 08
4. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः (M.C.Q.) 10X1 10
(प्रत्येकं भागात् प्रश्नाः प्रष्टव्यास्सन्ति)
अन्तर्मूल्यांकनांकाः (Internal Assessment) 20

सहायकग्रन्थाः—

1. व्याकरणमहाभाष्यम् (प्रकाशकः— चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, 38 यू. ए. बैंगलो रोड जवाहर नगर, दिल्ली 7)
2. व्याकरणमहाभाष्यम्— सम्पादकः श्री वेदव्रतशास्त्री
(प्रकाशकः— हरियाणा साहित्य संस्थान, गुरुकुल झज्जर, हरियाणा)
3. माधवीया धातुवृत्तिः— सम्पादकः विजयपालो विद्यावारिधिः
(प्रकाशकः— रामलाल कपूर ट्रस्ट, रेवली, सोनीपत, हरियाणा)
4. अर्जुनरावणीयम्— सम्पादकः— डॉ. विजयपालशास्त्री शिवचन्दसूनुः
(प्रकाशकः— 1. राष्ट्रियसंस्कृतसंस्थानम्, नई दिल्ली
2. आर्षसाहित्यसंस्थानम् 119, गुरुकुल— गौतमनगरम्, नव दिल्ली— 49)

1. व्याकरणमहाभाष्यम्(सप्तमोऽध्यायः)	35
(क) सूत्रव्याख्या— 2×7.5—15	
(ख) वार्तिकव्याख्या— 10	
(ग) कारिकाव्याख्या/प्रश्नाः— 10	
2. माधवीया धातुवृत्तिः (दिवादि—स्वादि—तुदादिगणाः)	20
(क) रूपसिद्धयः— 4×2.5—10	
(ख) धातुरूपाणि— 4×2.5—10	
3. भट्टिकाव्यम्— भट्टिविरचितम् (प्रथमः सर्गः)	15
(क) सूत्रस्य उदाहरणश्लोकप्रदर्शनम्— 2×3.5—07	
(ख) श्लोके असूत्रमुदाहरणपदस्य प्रदर्शनम्— 4×2 = 08	
4. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः (M.C.Q.) 10X1	10
(प्रत्येकं भागात् प्रश्नाः प्रष्टव्यास्सन्ति)	
अन्तर्मूल्यांकनांकाः (Internal Assessment)	20

सहायकग्रन्थाः—

1. व्याकरणमहाभाष्यम् (प्रकाशकः— चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, 38 यू. ए. बँगलो रोड जवाहर नगर, दिल्ली 7)
2. व्याकरणमहाभाष्यम्— सम्पादकः श्री वेदव्रतशास्त्री
(प्रकाशकः— हरियाणा साहित्य संस्थान, गुरुकुल झज्जर, हरियाणा)
3. माधवीया धातुवृत्तिः— सम्पादकः विजयपालो विद्यावारिधिः
(प्रकाशकः— रामलाल कपूर ट्रस्ट, रेवली, सोनीपत, हरियाणा)
4. भट्टिकाव्यम्— सम्पादकः— डॉ. बाँकेलालमिश्रः
(प्रकाशकः— सम्पूर्णानन्द—संस्कृत—विश्वविद्यालयः वाराणसी—221002)
5. भट्टिकाव्यम्— व्याख्याकारः— पं. श्री शेषराज शर्मा 'रेग्मी'
(प्रकाशकः—चौखम्बा संस्कृत सीरीज ऑफिस, वाराणसी—1)
6. भट्टिकाव्यम्— व्याख्याकारः— पं. रामगोविन्दशुक्लः
(प्रकाशकः—मोतीलाल बनारसीदासः बँगलो रोड, जवाहर नगर, दिल्ली—7)

व्याकरणाचार्य—द्वितीयखण्डः
सप्तमपत्रम्

पूर्णांकाः— 80

1. व्याकरणमहाभाष्यम्(अष्टमोऽध्यायः) 35
(क) सूत्रव्याख्या— 2×7.5—15
(ख) वार्तिकव्याख्या / कारिकाव्याख्या— 15
2. माधवीया धातुवृत्तिः (रुधादि—तनादि—क्र्यादि—चुरादिगणाः) 20
(क) रूपसिद्धयः— 4×2.5—10
(ख) धातुरूपाणि— 4×2.5—10
3. व्याकरणशास्त्रस्येतिहासः (निबन्धाः टिप्पण्यश्च) 20
 - व्याकरणशास्त्रस्योत्पत्तिः प्राचीनत्वं च
 - पाणिनेः प्राग्वर्तिनामाचार्याणां परिचयः
 - पाणिनीयाष्टके उल्लिखितानामाचार्याणां परिचयः
 - पाणिनेरर्वाचीनाः वैयाकरणाः
4. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः (M.C.Q.) 10X1 10
(प्रत्येकं भागात् प्रश्नाः प्रष्टव्यास्सन्ति)
अन्तर्मूल्यांकनांकाः (Internal Assessment) 20

सहायकग्रन्थाः—

1. व्याकरणमहाभाष्यम् (प्रकाशकः— चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, 38 यू. ए. बैंग्लो रोड़ जवाहर नगर, दिल्ली 7)
2. व्याकरणमहाभाष्यम्— सम्पादकः श्री वेदव्रतशास्त्री
(प्रकाशकः— हरियाणा साहित्य संस्थान, गुरुकुल झज्जर, हरियाणा)
3. माधवीया धातुवृत्तिः— सम्पादकः विजयपालो विद्यावारिधिः
(प्रकाशकः— रामलाल कपूर ट्रस्ट, रेवली, सोनीपत, हरियाणा)
4. व्याकरणाशास्त्र का संक्षिप्त इतिहास— रमाकान्त मिश्र एम. ए.
(प्रकाशकः— चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी—1)
5. संस्कृत व्याकरणशास्त्र का इतिहास— पं. युधिष्ठिर मीमांसक
(प्रकाशकः—रामलाल कपूर ट्रस्ट, रेवली, सोनीपत, हरियाणा)
6. संस्कृतसाहित्यविमर्शः— पं. द्विजेन्द्रनाथशास्त्री
(प्रकाशकः— भारती प्रतिष्ठान, 31— आनन्दपुरी, मेरठ (उ.प्र.)

- 1. भाषाविज्ञानम् (निबन्धाः टिप्पण्यश्च) 40**
- (क) भाषाविज्ञानस्य परिभाषा शाखाश्च
(ख) भाषायाः परिभाषा, वैशिष्ट्यं, वर्गीकरणं तत्र च संस्कृतस्यावस्थितिः
(ग) ध्वनिविज्ञानम्— संस्कृतस्य ध्वनीनां वर्गीकरणं, गुणाः, ध्वनिपरिवर्तनस्य कारणानि, प्रमुखध्वनिनियमादयः
(घ) रूपविज्ञानस्य परिभाषा तस्य परिवर्तनप्रकाराः
(ङ) वाक्यविज्ञानस्य परिभाषा तस्य परिवर्तनप्रकाराः
(च) अर्थविज्ञानम्— शब्दार्थसम्बन्धः, शब्दशक्तयः, सङ्केतग्रहः, अर्थपरिवर्तनं च
(छ) वैदिक—संस्कृतभाषयोः तुलनात्मकमध्ययनम्
- 2. व्याकरणशास्त्रीय—निबन्धाः टिप्पण्यश्च 30**
- (क) व्याकरणस्य प्रयोजनमुद्देश्यं वा
(ख) कति व्याकरणानि
(ग) पाणिनीयव्याकरणस्य वैशिष्ट्यम्
(घ) मुखं व्याकरणं स्मृतम्
(ङ) त्रिमुनि व्याकरणम्
(च) अष्टाध्यायी—प्रक्रियाक्रमयोः तुलनात्मकमध्ययनम्
(छ) प्रक्रियाग्रन्थकाराः
- 3. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः (M.C.Q.) 10X1 10**
- (प्रत्येकं भागात् प्रश्नाः प्रष्टव्यास्सन्ति)
- अन्तर्मूल्यांकनांकाः (Internal Assessment) 20**

सहायकग्रन्थाः—

- भाषाविज्ञानम्— डॉ. भोलानाथ तिवारी
(प्रकाशकः— किताब महल प्राइवेट लिमिटेड 56—ए, जीरो रोड, इलाहाबाद)
- भाषाविज्ञानम्— डॉ. कर्णसिंह (प्रकाशकः— साहित्य भण्डार, सुभाष बाजार, मेरठ)
- संस्कृतसाहित्यविमर्शः— पं. द्विजेन्द्रनाथशास्त्री
(प्रकाशकः— भारती प्रतिष्ठान, 31— आनन्दपुरी, मेरठ (उ. प्र.)